

vertni zemlji, ali pa na takih krajih, ki so po poslopih ostrih sap zavarovani, ali pa na južnih berdih leže, kakor na raznih vetrov prostih prostorih ali na pustih pašnikih.

Iz omenjenega je dovelj pojasnjeno, da dobro ukoreninjene in krepko zrašene češpljeve drevésca iz košic, če so le po pravem uku sadjoreje izrejene, delj rastejo in rodé, kakor šibki koreninini izrastki, posebno tisti, ki so iz korenin starih drevés pognali in večidel v senci rastejo, od katerih je bilo že zgorej v prvem sestavku govorjenje.

Če bi hotel pa vendar le kdo pri korenininih izrastkih ostati in jih več obrajta kakor semenice, mu svetujemo, jih ne koj presajati v drevesna sadišča (vertne šole), ampak ž njimi ravno tako ravnati in jih presajati, kakor smo v drugem sestavku od enoletnih semeníc priporočali.

Kdor bo po tem svetu z drevesi ravnal, si jih bo gotovo kmali dovelj čverstih zaredil, s katerimi bo une prostore v drevesnem sadišču nadomestoval, ki so se mu zastran slabih korenin posušile, ker drevesa, če se večkrat presadijo, se tem bolj ukoreninijo.

Končaje moram še omeniti, da sem popisano rejo češpljevih drevesc le po stanu svojega verta, ki je v pešeni in rahli zemlji, in kjer se mi semenice in cepljenke z nakladom kaj dobro obnašajo, popisal. Tam pa, kjer je zemlja bolj ilovnata in težka, se mora ta, da se drevésca preveč ne zamoré, nekoliko s pešeno perstjo pomešati. Tako ni n. pr. gosp. Siebenfreund v Tirnavi na Ogorskem, kakor mi je pred malim časom pisal, kateri se že veliko let s češpljevo rejo ukvarja, pri izrastkih nikakor dobro opravil, ker se mu niso, naj jim je stregel, kakor koli je hotel, nikoli po njegovih željah obnesli.

To, da se reja češpljevih semeníc večidel po pripravni zemlji in dostojnih skušnjah ravná, ktera je tudi meni precej učine in praznih potroškov prizadela, mi bo vsak skušen sadjorejec rad poterdil.

Kdor ima tedaj tak in tako obdelan svet, kakor je moj, mu bodo, porok sem mu, tudi češplje, naj so izrastki ali semenice, čversto rastle in rodile, da jih bo vesel.

Po „Wochenbl.“ K.

Obertnijske skušnje.

(Navadni rog se naredí želvini ali šildkrotnemu rogu podoben), če se vzame 2 dela nevgašenega apna in 1 del svinčene gladíne (Bleiglätte); oboje se s svečarskim lugom vkup pomeša in s to mešanico rog namaže. Ko se je ta maz na rogu posušila, se s kertačo obriše in rog je potem želvini ali šildkrotnemu rogu popolnoma podoben.

Za domače potrebe kaj.

(Če človeka zobje bolé), se svetuje pomočkov na cente. Po „allg. pharm. Zeit.“ je kaj dobra zmes po apotekarski vagi iz 1 škrupeljna kajeputovega olja, pol drahme brinjevega oija, pol drahme olja nagelnovih žbic (Gewürznelkenöhl) in pol unce žvepljenega etra (Schwefeläther.) Te zmesi, ki se v apoteki dobí, se kane toliko kapljic na šopek pavole, da se je dobro napije, in potem se dene na gnjili zob.

Černe bukve.

Odprite „Novice“ spet černe bukve in zapišite va-nje sledečo prigodbo: V. P. na Notrajskem je unidan neki kmet iz neumne vraže, da je pasja mast za sto reči dobra, nabasal tri mlade psičke od matere, vzel velik lonec in se podal v gojzd — ne da bi jim dal iz lonca kaj jesti (za tega voljo bi mu ne bilo treba v gojzd hoditi), ampak zato, da je okoli lonca ogenj napravil in ubogo živo žival v lonec vtaknil, da bi tako počasi iz nje mast iz-

cverl! Resnice tega se je prepričala sama gosposka, kateri je bil lonec z ocvertimi psički izročén.

Ne bomo na dalje pretresovali, h kako groznemu terpinčenju uboge živali peljejo neumne vraže človeka; — saj to vsak sam previdi, kateremu ni serce popolnoma oterpnilo; le to bi radi, da bi tak trinog se enkrat sam vsedel na žerjavico in si tudi skusil mast iz mastnika creti, da bi zvedil, kako to dobro dé. Pasja véra! da to svojo mast bi še veliko dražje spečal vražnim ljudém, ker človeška mast — pravijo — ima še veliko večjo moč v sebi kakor pasja!

Jezikoslovne in zgodovinske drobtinice.

Spisal P. Hicinger.

4. Ptujščine ne po sili deržati v slovenščini.

Razun besed, ki se ptujcom hočejo vzeti kot slovenska vlast, so tudi besede, ki jih ptujci nazaj tirjajo kot svojo vlast.

Taka je z besedo tvegati se. Gorenci jo že dolgo rabijo v govorjenji, in zdaj se vriva še v pisanje s tem, da je slovenska. Je li to res? blezo da je staronemška „sich entgegen“; čisto slovenska je se zderžati, se znebiti; tedaj se tudi ne piše netvegama, ampak neutegama, to je, naglo, da se ne utegne ravno.

Enaka je z besedo limbar. Ta se je posnela od Limbarske gore, ki se po nemško zove Lilienberg. Je li to razlaganje temeljito? Lilienberg se je po nemško klical grad, ki je stal na posebnem griču pod Limbarsko goro, in se v oglejskih listinah že bere l. 1202. Slovensko ime Lemberg ali Limberk je posneto po nemško, kakor je že Valvazor spoznal (XI. 6, str. 341), in po njem se je tudi kerstila bližnja gora s cerkvijo sv. Valentina, ki se tedaj imenuje Limbarska ali tudi Limberska gora. Za imenovano blago cvetlico imajo drugi Slavani ime liliija, tudi krin, Iliri pa liljan; tudi Slovencom ne ostaja družega kot liliija ali tudi lelja, lelja, če se beseda vzame po g. Terstenjakovem dokazu.

Kako pa je z besedami žlahta, žlahten ali žlahen? Med slovenskim ljudstvom se sploh močno rabijo, vendar ne edino; zdaj se hočejo prodajati za izvirno slovensko, in povsod vpeljati tudi v pisanji. Ima vse to zadosti temeljitega vzroka? Beseda žlahta le preočito opominja na staronemško Schlacht, zdaj Geschlecht, kar je toliko, kot slovensko pleme ali rod; nemška beseda pa se sploh izpeljuje iz korenike schlagen, kar pomenja dvoje: biti, tolči, tepsti in razhajati se, razdeljevati se (na pr. „aus der Art schlagen“, „jemanden gut schlagen.“) Se li enaka ali podobna korenika nahaja v slovenskem? Pomen tepenja bi se našel v podobni besedi, ako se nemški Schlag, žlak primeri s slovenskim zlo, zleg; pa kjer je žlahta, ondi se ne meni tepenje, ampak enako pleme ali enak rod, nasprot drugačnemu plemenu ali rodu. Paziti se mora tedaj na drugi pomen, na pomen razhajanja, razdelitve; in tu se nahaja v slovenščini beseda klati, ki obsega pomen razdeljenja in tolčenja, pobijanja (spalten, schlachten.) Ta je z nemškim schlagen toliko v bližnjici, kolikor se tihnica *k* po sorodnih jezikih spreha v *s* in *š*, in kolikor je tihnica *g* le mečje pojemanje prvega korenicega glasú *k*; izvirna korenika oboje besede pa se nahaja v sanskritskem *kr*, ki pomenja mnogo: kriviti se, karati ali tepsti, in tudi deliti (podaljšana korenika je sanskritsko *krt*, slovensko *krat*). S slovensko koreniko klati pa se prihaja še dalje, namreč na koreniko plati, ki se razodeva v besedah pol, plat, spol. Tihnica *k* se namreč večkrat tudi spreha v tihnico *p*; v sanskritskem se ima sém gredoče prthu, plat, stran, v latinskem pa pars, part, dél, kjer je ohranjen še prvotni *r*. Kam se po takem pride na zadnje? Menim, da na besedo

pleme; zakaj kaže se, da je zvezana ravno s koreniko plati, in v rodu z besedo plat, spol, v poslednje pa, ako se povzame vse izpeljevanje, je tudi v rodu z nemškim *schlacht, geschlecht*. Kako tedaj, nam je treba rabiti besede žlahta in žlahten ali žlahen? Ni ravno nobene sile; dokler še niso pozabljene domače besede rod, blagoroden, pleme, plemenit, in reki smo si svoji, smo si v rodu, on je od rodú, tako dolgo so unih ptujk lahko zderžujemo, razun če jih hočemo rabiti kot poslovenjene ptujke. Vendar za žlahto drugi Slovani sploh le rabijo domače besede, rod, rodbina, rodstvo, svojstvo, pokrevenstvo, pribuznost, h katerim se utegne pridjati sorodstvo; za žlahtnost pa deloma sicer tudi rabijo ptujkešlahta, šlahetnost, šlahetstvo, šlehta, šlehtictvi, vendar niso še zavergli domačih plemenitost, blagorodnost, blagorodstvo, urozenstvo, urozenost, rodovitost.

Slovanski popotnik.

* Radostni smo prebiralci posledujo knjižico, ki jo je Ivan Kukuljević Sakcinski izdal v Zagrebu z naslovom: Izvjestje o putovanju kroz Dalmacijo u Napulji u Rim s osobitim obzirom na slavensku književnost, umjétnost i starine, s trémi na kamnu tiskanimi slikami. — Kakor léta 1854, ko je slavni gospod arkivar prvi pot prehodil Dalmacijo, tako je imel to léto na svojem potovanju skozi 5 mescov glavni namen, iskati podatkov in izvirov za zgodovino naroda horvaškega do 12. stolétja in za življenjepisje umetnikov jugoslovanskih, ktere je izdajati začel. Marljivo je nabéral, pregledoval in pretrésoval vse, kar utiče ali občno zgodovino jugoslovansko, zlasti pa horvaško in serbsko, ali pa starine in znamenitosti slovanskega naroda sploh. — Žal nam je, da mali prostorček našega lista nam ne pripušča kaj bolj na drobno govoriti o tem, kar marljivi pisatelj popisuje na svojem potovanju, in da nam ne ostaja več kakor le mično knjižico živo priporočati vsemu omikanemu občinstvu.

* Na Dunaji je dal Alojzi Vojteh Šembera, c. k. profesor češkega jezika in literature, knjižico: „Mistra Jana Husi ortografie česká — Magistri Joannis Hus orthographia bohemica na svitlo. — Česko in latinsko pisana ta knjižica tudi nam Slovincem ni brez važnosti, kar tiče naš sedanji pravopis. V predgovoru dokazuje gosp. učeni profesor Šembera, da je bil česki pravopis v 14. stolétji tako popačen in pogerden, da je težko stalo česko brati, ker so pisavei tiste dóbe po dva in tri soglasnike za izraz enega samega sostavljali. Janez Hus, to gerdoto pravopisja spoznavši in dobro soznanjen s hebréjskim in glagolitiškim jezikom, je bil prvi, kateri je tako imenovano diakritično pravopisje osnoval, po katerem — z majhnimi popravami in razločbami — Čehi, in nekaj lét sem tudi Jugoslovani rimsko-katoliškega obréda pišejo.

* „Piesni ludu polskiego“, t. j. pésmi ljudstva poljskega se zovejo obširne bukve, ktere je gosp. Oskar Kolberg pred kratkim v Varšavi na svitlo dal. Te narodne pésmi z napevi vred je gosp. K. sam nabral v ruskih, pruskih in avstrijskih krajih, v katerih poljski narod živi; zapopadka so različnega, le se vé da političnega ne, ker ima kniga dovoljenje Varšavske cenzure na čélu. Pesem je 41 brez verstnic iz različnih krajev, katerih je gotovo še dvakrat toliko; tudi „Tancov“ (plesov) je v napevih in z notami pridjanih 446. Same po sebi že izversten podatek k slovanski náredni literaturi imajo te bukve, brez predgovora, zemljopisnega pregleda krajev, kjer se te pésmi pevajo, kazala in objasnjenja nekterih izrazov, na 448 stranéh tudi zavoljo napévo v posamnim pésmam pridjanih posebno ceno, ktero še 10 na kamnu natisnjenih podob bolj povzdiguje, v katerih se predstavljajo Poljci in Poljke iz okolice Varšavske. — Vsakemu, komur je mar

za národne slovanske pesmi, se more ta kniga iskreno priporočiti, ker ne zapopada samo besede pesem, temuč tudi napeve (viže) prav lično pri vsaki pesmi natisnjene.

Novičar iz avstrijskih krajev.

Iz Buj v Istrii 1. oktobra. F. V. — Da véste, kako je pri nas letina, vam par verstic pišem: Te dni se je pri nas tergatev začela; ljudje so prav veseli, da jim je Bog že tako zaželjeno grojzdje slabega vremena in skor brez plesnivosti okranil; vina bo sicer le srednjo mero, pa dobra bo kapljica, ker je bilo do zdaj gorko in ker so pustili, da je grojzdje dobro dozorelo. Belo žito je bilo prav lepo in mu je cena zeló padla; pred žetvijo je bila pšenica čez 10 fl., zdaj je po 6 fl. star. Fižola in drugega zočivja je malo, ker smo imeli silno vročino in sušo, in zato se je tudi turšica po plitvih in slabih njivah posušila, v dobrih in globokih njivah je pa vendar prav lepa s debelimi storži. Zelja in repe ne bomo imeli nič; v vsem drugem imamo tedaj srednjo letino. Dež nam zdaj večkrat rosi, in tako bodo ljudje lahko ozimino po tergatvi sejali.

Iz Gorice 3. okt. nam pišejo gosp. profesor Kocen sledeče: „Potovaje po Gorenskem sem 25. dan p. m. na véliki cesti med Krajsko goro in Dovjem svoj dnevnik zgubil; v teh bukvicah je bilo tudi 39 fl. shranjenih. Mislil sem sicer, da zgubljeno je zgubljeno, — vendar sem prosil gosp. fajmoštra Dovjškega, ako bi poštena duša najdla dnar in bukvice, naj ji darujejo 5 fl. od najdenega dnarja, ostali dnar pa z bukvicami vred naj v Gorico pošljejo. In glejte! komaj pridem domú, že mi pismonos prinese pismo častitega gosp. fajmoštra Antona Furmaherja z najdenim dnarjem in dnevnikom; iz pisma sem zvedil, da Mežnarjeva Mica je najdla, kar sem zgubil in pošteno vse odrajtala. Nadjam se, da „Novice“ ne bojo nič napčnega storile, ako ta lepi izgled poštenosti svojim bravcom razglasijo.“

Iz Ljubljane. God. — Po odhodu g. prof. Metelko-ta izpraznjeno učništvo slovenskega jezika v 7. in 8. razredu ljubljanske gimnazije je začasno izročeno gosp. Jož. Marnu, bivšemu Horjulskemu kaplanu, kateri bode zraven tega tudi učencem nižje gimnazije nedeljski pridigar. Slovenščino po ostalih 6 razredih bo učilo več gosp. profesorjev. Ali bo to tako ostalo, ali se bo po odhodu gosp. prof. Metelko-ta izpraznjena stolica slovenskega jezika razpisala in izvoljenemu potem zaterdno izročila (se vé da še z drugim učništvom vred), nam ni znano. — Kakor število letošnjih novincov za gimnazialne in realne šole kaže, se je število gimnazistov memo drugih let tako pomnožilo, da jih 54 celó niso mógli vzeti, realcov pa je manj kakor jih je druge leta bilo.

Iz Ljubljane 4. oktobra. Danes so god Nj. c. kr. apost. Veličanstva, cesarja Franc Jožefa v vsih cerkvah z veliko slovesnostjo in pobožnostjo obhajali. — Iz srednje Afrike smo zvedli, da se ondašni misionarji vsi dobro počutijo. Častitljivi gosp. dr. Knoblehar se je naménil, v Evropo priti, da svoje zdravje popravi. — Dopis iz Gradca nam naznanja, da sta se 2. t. m. pred Kapfenbergom pri Bruku dva hlapona tako silno zadéla, da sta dva kurjavca mertva ostala, en višji konduktér in en skladavec pazeló poškodovana bila. Dva voza sta bila čisto razrušena in tudi mašina je veliko škodo terpela. Sreča, da popotnih ni nobena nesréča zadéla.

Novičar iz raznih krajev.

Nj. c. kr. Veličanstvo, Cesar, so 4. t. m. po svojem povratku iz Vajmara svoj god v Išelnu obhajali, kamor so tudi presvitla cesarica iz Dunaja prišli. — Razpis visocega c. k. kupčijskega ministerstva zaukazuje, da bo prihodnje takrat, ko se bodo vozili potniki brez vožnih kart ali